

Temastrategi for frivillighet 2022- 2025

VIKEN, 22.06.2022

Tittel: Temastrategi for frivillighet 2022 -2025

Type dokument: Temastrategi

Eier/virksomhet: Viken fylkeskommune

Forfatter: Rune Winum

Første gang opprettet: 21.08.2021

Sist oppdatert/versjoner: 28.06.2022

Vedtatt av: Viken fylkesting

Dato vedtatt: 22.06.2022

Saksnummer: 2021/49535

Fotograf: DNT Drammen og omegn

Se flere dokumenter på www.viken.no/nn

Innhold

1 Forord	3
2 Innledning	4
2.1 Frivillighetens egenart	5
3 Føringer for fylkeskommunens arbeid med frivilligheten	5
3.1 Overordnede føringer	5
3.1.1 Langsiktige utviklingsmål	6
3.1.2 Seks innsatsområder for bærekraftig utvikling	7
3.1.3 Andre overordnede føringer	7
3.2 Spesifikke føringer for fylkeskommunens arbeid med frivilligheten	7
4 Styrke arbeid for bærekraftig utvikling	8
4.1 Økonomisk bærekraft	8
4.2 Sosial bærekraft	8
4.3 Klima og miljømessig bærekraft	9
4.4 Bærekraft og beredskap	9
5 Styrke samarbeid, kunnskap og kompetanse	10
5.1 Paraplyorganisasjonenes rolle	10
5.2 Andre samarbeidspartnere	11
6 Styrke medlemskap, deltakelse og demokrati	11
6.1 Ulike former for frivillighet	12
6.1.1 Selveiende og demokratisk fundamentert	12
6.1.2 Blandet eierskap	12
6.1.3 Frivillig arbeid	12
6.2 Demokrati og engasjement	12
6.3 Deltakelse og frivillig innsats	13
6.4 Faglighet og frivillighet	14
6.5 Covid og frivilligheten	14
7 Styrke arbeid for mangfold, inkludering og tilhørighet	15
8 Fylkeskommunens virkemidler	16
8.1 Partnerskapsavtaler	17
8.2 Aktivitetstilskudd	17
8.3 Statlige midler	17
8.4 Dialog, nettverk og kompetansebygging	18

8.5 Fylkeskommunale bygg og anlegg.....	18
9 Handlingsplan 2022 og 2023.	19
10 Vedlegg	21
Vedlegg 1: Litteraturliste.....	21
Vedlegg 2: Tabeller.....	22

1 Forord

Det er mye flott å si om frivilligheten. Den bygger broer mellom folk, skaper samhold og formidler kunnskap og kompetanse. Samtidig holder den oss i aktivitet, samler folk med felles interesser og behov og styrker lokal tilhørighet.

Frivilligheten bidrar med aktiviteter og deltakelse i samfunnslivet. I fylket er det tusenvis av ulike lag og foreninger. Idrettslag og friluftsansjoner holder oss fysisk aktive, mens musikk, korps, kor og teater gir oss flotte kulturopplevelser og bygger kulturell kompetanse. Støtteforeninger hjelper mennesker med helseproblemer og andre livsutfordringer, politiske- og ulike interesseorganisasjoner bidrar til å skape et aktivt demokrati, og beredskapsorganisasjoner bidrar til å skape trygghet og hjelper oss når vi trenger det som mest.

Frivilligheten bidrar stort til verdiskaping i samfunnet. Tall fra SSB viser at frivillig arbeid bidro med en verdiskaping tilsvarende 78 milliarder kroner på nasjonal basis i 2018. Dette viser hvor viktig frivilligheten er for å skape levedyktige lokalsamfunn.

Skal vi utnytte det fulle potensialet som ligger i frivilligheten, så gjenstår likevel en del. Særlig tror jeg at frivilligheten kan være med på å gjøre en forskjell innen bærekraftsarbeidet, den enorme omstillingen som verdenssamfunnet står overfor, og hvor også fylkeskommunen må ta sin del av ansvaret.

Temastrategi for frivillighet er vår overordnede plan for samarbeidet med frivilligheten de kommende årene. Temastrategien er blitt til i samarbeid med frivilligheten selv. Her trekker vi opp fire hovedmål for fylkeskommunens samarbeid knyttet til områdene, *bærekraft, samarbeid, demokrati, mangfold og inkludering*.

Temastrategien følges opp med en *handlingsplan* som viser hvordan vi sammen kan innfri de målene vi har satt oss. Et viktig instrument for bedre samarbeid er *partnerskapsavtalene* som vi ønsker å videreføre med frivillige, regionale organisasjoner. Fylkeskommunen har som mål å være en trygg og forutsigbar samarbeidspartner, og vil fortsatt ha støtteordninger som vil gi frivillige organisasjoner frihet og forutsigbarhet i sitt arbeid.

Sammen skal vi gjøre lokalsamfunnene våre til enda bedre steder å bo og leve, med et yrende kultur- og folkeliv, og et aktivt og levende demokrati, hvor alle stemmer blir hørt. Sammen skal vi skape et rikt og mangfoldig samfunn, der alle bidrar og er inkludert, og som alle føler seg som en del av. Sammen skal vi vise vei.

Fylkesråd for kultur og mangfold,
Tonje Kristensen

2 Innledning

Denne temastrategien presenterer fylkeskommunens mål, prioriteringer og virkemidler for 2022- 2025.

Målene for frivilligheten hviler dels på *overordnede mål* for fylkeskommunen. Her har bærekraft og folkehelse en sentral plass. Men også andre overordnede føringer påvirker målene for frivilligheten. *Sektor-spesifikke mål* er utformet med frivilligheten med fylket som nedslagsfelt.

Overordnede og sektorspesifikke mål fungerer som føringer for frivilligpolitikken. Disse føringene er gjengitt i kapittel 3.

Gjennom de overordnede målsettingene for fylkeskommunen, politisk plattform, nasjonale føringer og kartlagte utfordringsbilder² er det definert *fire hovedmål* for samarbeid med frivilligheten.

Fylkeskommunen skal:

- Styrke arbeid for bærekraftig utvikling
- Styrke samarbeid, kunnskap og kompetanse
- Styrke medlemskap, deltakelse og demokrati
- Styrke arbeid for mangfold, inkludering og tilhørighet

I kapitlene 4 – 7 er de fire hovedmålene utdypet, med vekt på å drøfte hvilke muligheter og utfordringer de gir frivilligheten. Her drøftes også samhandlingen mellom fylkeskommunen og organisasjonene.

Veien fra disse drøftingene til praktisk politikk går via *handlingsplanen*. Den viser hvilke konkrete aktiviteter fylkeskommunen vil iverksette for frivilligfeltet i inneværende år. Handlingsplanen for 2022 og 2023 er gjengitt i kapittel 9.

Handlingsplanen er tuftet på de *virkemidlene* fylkeskommunen har til disposisjon for frivilligheten. Handlingsplanen viderefører, presiserer og utvider tidligere virkemidler overfor frivilligheten. Virkemidlene som blir anvendt i handlingsplanen er gjengitt i kapittel 8.

Oppsummert har temastrategien disse hovedelementene:

Overordnede og frivillig-spesifikke føringer

Fire hovedmål for frivilligheten

Handlingsplan basert på virkemidler

² Se *Frivillighet i Akershus – perspektiver og utfordringer*. Utgitt av Akershus fylkeskommune 2017.

Hvilke tiltak som er lagt inn i handlingsplanen er uttrykk for politiske prioriteringer. Men den er også tuftet på langvarig samarbeid mellom frivillige organisasjoner og fylkesforvaltningen tidligere. Denne temastrategien utgjør ikke et brudd med tidligere forvaltningspraksis, men er en videreføring og utdyping.

Temastrategi for frivillighet er utviklet i etterkant av *Temastrategi for kunst og kultur* og *Temastrategi for bibliotekutvikling (2022-2025)*. De tre strategiene utfyller hverandre og har delvis overlappende mål. De sees i sammenheng, til beste for innbyggerne i fylket.

Temastrategi for mangfold og inkludering vil også omtale frivilligheten på et overordnet og generelt plan. Temastrategi for frivillighet forholder seg til strategiene for disse områdene sett fra frivillighetens perspektiv.

2.1 Frivillighetens egenart

Temastrategi for frivillighet skiller seg på flere måter fra de øvrige temastrategiene. Frivilligheten kan ikke reguleres på samme måte som offentlig virksomheter.

Å realisere denne temastrategien krever samordning av forventninger fra tre ulike hold:

For det første knyttet til forventninger fra organisasjonene selv. Dette perspektivet varierer etter hvilken sektor en befinner seg i. Siden 1970-årene har organisasjonene knyttet seg til «sin» del av statsforvaltningen etter hva slags formål de har. Noen eksempler er organisasjoner for kultur, fritid, idrett, religion, nærmiljø, avhold, sang/musikk og natur- og miljøforvaltning. Disse er blitt vevd sammen med ulike fagdepartement. Hvert segment har utviklet felles forståelser av hvordan «frivillighet» skal forstås og hva organisasjonene skal bidra med. De har utviklet sine egne tilskuddsordninger, basert på omforente forståelser av organisasjonenes bidrag.

For det andre forventninger som har opphav i fylkeskommunen langvarige praksis og samarbeid med frivilligheten .

For det tredje forventninger fra fylkeskommunen selv. Som det framgår over, er frivilligheten koblet sammen med ulike fagområder og forventninger til samarbeid som kan variere.

Ut fra prinsippene om frivillighetens egenart og autonomi sier det seg selv at det er krevende å samordne disse forventningene til en helhetlig og konsistent temastrategi. For å kunne stimulere frivillige ressurser til det beste for innbyggerne, må fylkeskommunen være lydhør og fleksibel, og anerkjenne ulike typer frivillig fagkompetanse og egenart.

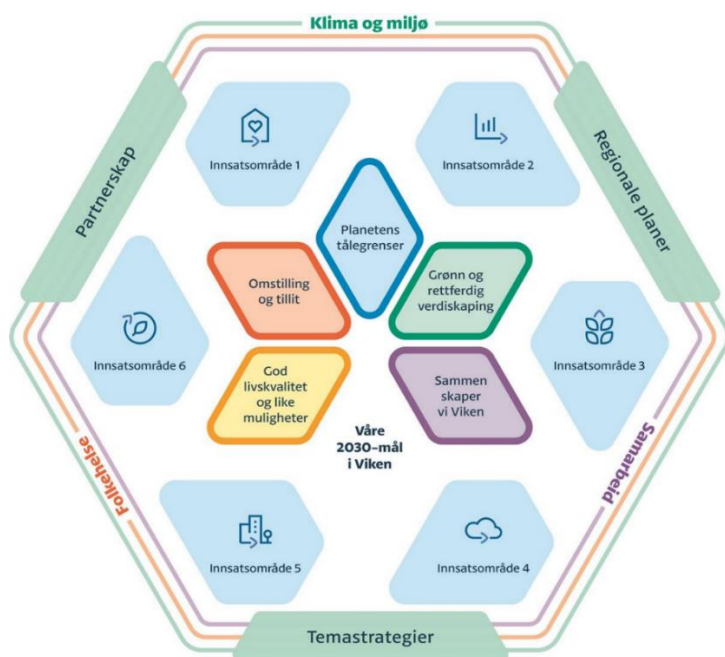
3 Føringer for fylkeskommunens arbeid med frivilligheten

3.1 Overordnede føringer

Med *overordnede føringer* menes her generelle mål for Viken fylkeskommune som ikke eksplisitt beskriver frivillighetens bidrag, men som likevel har betydning for disse. Dette er de viktigste overordnede føringene som påvirker frivilligpolitikken:

FNs bærekraftsmål (FN-sambandet, 2021). Med *bærekraftig utvikling* menes en utvikling som tilfredsstillende dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstillende sine. FNs 17 mål og 169 delmål for bærekraftig utvikling ble vedtatt i 2015, og er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030 (Se *FN-sambandet, 2021* og *Viken 2019–2023: Samarbeidsplattform*)

Bærekraftsmålene er nedfelt i *Regional Planstrategi (RPS) for Viken*.

Illustrasjon fra *Regional planstrategi (RPS) for Viken* som viser forholdene mellom mål, innsatsområder og tverrgående tema (Viken fylkeskommune, 2020a, s. 20).

3.1.1 Langsiktige utviklingsmål for fylkeskommunen

Langsiktige utviklingsmål handler om hvordan fylkeskommunen skal bli et bærekraftig samfunn, og bidra til å nå de 17 bærekraftsmålene i Agenda 2030. De 5 langsiktige utviklingsmålene i figuren sammenfattes slik:

1) Natur, klima og planetens tålegrenser

I 2030 er hensynet til naturen og planetens tålegrense grunnleggende for all samfunnsutvikling. Fylket er et bærekraftig og klimasmart lavutslippssamfunn, som har god kunnskap til våre økosystemer, og som tar vare på det biologiske mangfoldet, naturområdene og matjordene. Vi vektlegger beredskap, klimatilpasning og matsikkerhet, og forvalter våre naturressurser langsiktig, effektivt og nyskapende. Resultatet er gode levekår og et godt livsgrunnlag for dagens og morgendagens innbyggere.

2) God livskvalitet og like muligheter

I 2030 lever alle mennesker verdige og meningsfulle liv. Vi har trygge arbeidsplasser og tilgang til relevant utdanning. Fylket kjennetegnes av gode, varierte boområder med levende møteplasser. Kulturlivet og foreningslivet er rikt, og vi kan dyrke natur- og friluftssinteressene våre. Samfunnet er åpent, mangfoldig og inkluderende.

3) Grønn og rettferdig verdiskaping

I 2030 er fylkeskommunen en nyskapende, internasjonalt konkurransedyktig og mangfoldig næringsregion som leder an i det grønne skiftet. Vi har attraktive private og offentlige arbeidsplasser, velfungerende markeder, ledende forsknings- og kompetansemiljøer og høy sysselsetting. Vi har et rettferdig og anstendig arbeidsmarked. Fylket viser vei i utviklingen av sirkulær økonomi. Vekst og verdiskaping tar hensyn til naturen, ivaretar samfunnssikkerhet og beredskap, og skaper velferd og god livskvalitet for innbyggerne.

4) Omstilling og tillit

I 2030 er fylket et sterkt og trygt samfunn, som kan møte både kjente og uforutsette utfordringer og endringer. I fylket har vi verktøyene vi trenger for å vende utfordringer til muligheter. Samfunnet er godt

forberedt på både akutte og langsiktige konsekvenser av klima- og miljøendringene. I 2030 deltar mange innbyggere i utviklingen av fylket, og vi har tillit til hvordan fylket styres. Innbyggerne har fremtidsstro og opplever høy grad av trygghet, livskvalitet, tilhørighet, frihet og tillit.

5) Sammen skaper vi fylkeskommunen

I 2030 har vi sterk kultur for samarbeid og kunnskapsdeling i fylket. Vi har sterke og forpliktende partnerskap hvor offentlige aktører, næringsliv, frivillighet, forskning og enkeltmennesker deltar. Samarbeidet foregår på tvers av geografi og forvaltningsnivåer. Fylket deltar aktivt i nasjonalt, grenseregionalt og internasjonalt arbeid. Det gir oss kunnskap, kompetanse og gjennomslag til å nå målene vi har satt oss. *Kilde: Viken fylkeskommune, 2020a*

3.1.2 Seks innsatsområder for bærekraftig utvikling

For å nå de fem utviklingsmålene skal innsatsen rettes mot seks innsatsområder som til sammen legger grunnlaget for en bærekraftig utvikling. Særlig har innsatsområde 1. *Livskvalitet, velferd og like muligheter* flere delmål som peker på frivillighetens ønskede rolle i fylket.

Utviklingsmålene og innsatsområdene dekker en rekke temaer med relevans for frivilligheten. *Likestilling, utryddelse av sosial ulikhet, redusere utenforskap og styrke demokratisk deltakelse* er alle relevante delmål for frivilligfeltet. For at organisasjoner, lag og foreninger skal kunne bidra til å nå disse målene sammen med fylkeskommunen, må de omsettes til mer konkrete handlinger (se kap.9).

3.1.3 Andre overordnede føringer:

- *Integreringsloven med forskrift gir fylkeskommunen ansvar for å legge til rette for samarbeid med sivilsamfunnet [om integrering], herunder frivillig sektor; presisert i Regjeringens strategi for integrering i sivilsamfunnet, «hverdagsintegrering»*
- Vedtak i fylkestinget februar 2021 om rasismefrie soner i Viken fylkeskommune
- *Hverdagsintegrering – strategi for å styrke sivilsamfunnets rolle på integreringsfeltet 2021-2024 (Kunnskapsdepartementet 2021)*
- *Økonomiske rammer* gitt gjennom budsjett og økonomiplan for fylkeskommunen

3.2 Spesifikke føringer for fylkeskommunens arbeid med frivilligheten

Enkelte av føringene omtaler det frivillige feltet eksplisitt. I *Politisk plattform for fylkeskommunen* fastslås det at:

- 1) Støtteordninger skal gi frivillige organisasjoner større frihet og forutsigbarhet
- 2) Frivillige organisasjoner skal involveres mer i offentlige prosesser
- 3) Frivillige og ideelle organisasjoner gis mulighet til å ta en mer aktiv rolle i folkehelsearbeidet
- 4) Frivilligheten skal være en arena for inkludering og tilhørighet
- 5) Ved å styrke driftsgrunnlaget for de frivillige organisasjonene vil Viken fylkeskommune bidra med å styrke demokrati, verdiskapning, læring, lokalsamfunn og folkehelse.

Fritidserklæringen, signert av regjeringen Solberg, kommuner og fylkeskommuner gjennom KS samt store aktører fra frivillig sektor (Frivillighet Norge, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner LNU m.fl.), sier blant annet at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst en organisert fritidsaktivitet sammen med andre barn.

Plattform for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor er utarbeidet av KS og Frivillighet Norge. Formålet er å sette søkelys på at kommuner og fylker (kommunal sektor) skal ha en god frivillighetspolitikk og et godt samspill med frivilligheten lokalt. Dette skal bidra til å skape aktive lokalsamfunn og bidra til å løse samfunnsutfordringer innenfor folkehelse, omsorg, integrering, sosial ulikhet og beredskap.

Meld. St. 19 (2018–2019) *Folkehelsemeldinga — Gode liv i eit trygt samfunn*. Folkehelsearbeidet er tverrsektorielt. Sentralt står målet om å skape et trygt og helsefremmende samfunn, sette søkelys på tidlig innsats, barn og unge, motvirke ensomhet og mindre sosial ulikskap. Frivilligheten har her en viktig rolle.

I tillegg til disse punktene formidler Meld. St. 10 (2018–2019) *Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig — Den statlege frivillighetspolitikken* den overordnede, statlige politikken for frivilligfeltet. Også denne blir lagt til grunn her.

Sett under ett handler disse dokumentene dels om rammebetingelsene for samhandlingen mellom fylkeskommunen og organisasjonene, dels om arbeidsoppgaver for frivilligheten knyttet til inkludering, tilhørighet, demokrati og folkehelse. Føringerne blir ivaretatt i hovedmål, prioriteringer og i handlingsplanen i kapittel 9.

4 Styrke arbeid for bærekraftig utvikling

Veien til et bærekraftig Viken – regional planstrategi 2020-2024 er hele fylkeskommunens overordnede plan som sier hvordan vi vil at samfunnsutviklingen skal være. Alle innbyggere skal leve gode og meningsfulle liv, med muligheter for utdanning og jobb i trygge og gode nærrområder. Planetens tålegrense skal være førende for all aktivitet, og hensynet til klima og miljø skal prioriteres.

4.1 Økonomisk bærekraft

Frivilligheten er viktig for et bærekraftig samfunn på flere måter. *Økonomisk* bidro frivillig arbeid med en verdiskapning tilsvarende 78 milliarder kroner i 2018 (SSBs satellittregnskap for frivillig sektor 2020). Frivillige tjenester har tradisjonelt vært knyttet til det sosiale feltet, som alders- og sykehjem, sykehus, tjenester overfor eldre utenfor institusjon, ambulansetjenester, redningstjenester med mer. Mange slike tjenester er organisert i stiftelser eller eid av frivillige organisasjoner. I tråd med prinsippet om frivillighetens autonomi kan de selv innarbeide bærekraftsidealer i virksomheten.

4.2 Sosial bærekraft

Sosialt bærekraftige samfunn handler om tillit, trygghet og tilhørighet, og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø. Både arbeid, utdanning og fritid gir muligheter for å skaffe seg venner og sosiale nettverk. En hovedregel er at jo sterkere deltakelsen er, jo sterkere vil integrasjonen være. For fylkeskommunen er det et mål å bidra til å styrke deltakelse.

Folkehelsearbeid er viktig for å sikre en utjevne og helsefremmende samfunnsutvikling som styrker folks livskvalitet og levevilkår. I begge tilfeller handler det om å fremme en samfunnsutvikling som legger til rette for deltakelse og samarbeid. Det er derfor naturlig å se bærekrafts- og folkehelsearbeid som to sider av samme sak. Folkehelseperspektivet i det frivillige arbeidet er viktig, og skal være et gjennomgangstema i fylkeskommunens planarbeid på like linje med samarbeid og miljø. Regional plan for livskvalitet, deltagelse og likeverd vil få særlig betydning for frivillighetsfeltet.

God helse fysisk og psykisk forutsetter gjerne god tilgang til og bevaring av naturlige miljøer. Et mangfold av naturmiljøer er et viktig grunnlag for virksomheten til mange organisasjoner, fra 4H/speiderbevegelse, friluftsliv, jakt og fiske, naturvern- og biologior organisasjoner til idretter som orientering og skisport.

4.3 Klima og miljømessig bærekraft

Frivilligheten kan skape stor gevinst gjennom å øke bevisstheten om miljø. For eksempel økt kunnskap om naturen og nærområdene gjennom deltagelse i organisasjoner som 4H, DNT, speider- og andre natur- og friluftslivsorganisasjoner.

Frivilligheten har også andre *miljømessige* effekter. Mange fritidstilbud ligger langt unna der man bor, og frivillige fritidsaktiviteter kan føre med seg et stort antall fritidsreiser med bil. Å redusere behovet for reiser som bidrar til miljøforurensing vil være en viktig oppgave, både for fylkeskommunen og lag/foreninger. Det er vedtatt at fylkeskommunen skal prioritere spillemidlene til anlegg for idrett og fysisk aktivitet etter ulike bærekraftsvurderinger. Dette vil få konsekvenser for prioriteringen av enkelte anleggstyper.

Frivillig, inkluderende engasjement kan komme til uttrykk på flere måter. Organisasjonene tilrettelegger for friluftaktiviteter og -opplevelser, både for medlemmer og allmenheten. Aktiv natur- og miljøforvaltning hadde knapt vært mulig uten medvirkning fra frivillige entusiaster.

4.4 Bærekraft og beredskap

Det økende omfanget av naturkatastrofer som klimaforandringene fører med seg styrker behovet for et velfungerende frivillig beredskapsarbeid. En viktig faktor her er rekruttering og opplæring av frivillige, samt samhandlingen mellom offentlige og frivillige ressurser.

Frivillige organisasjoner har en viktig beredskapsrolle ved brann, flom og flyktningekatastrofer, redningsoperasjoner og søk etter savnede personer hvor myndighetenes kapasitet ikke strekker til. Store organisasjoner som Redningsselskapet og Røde Kors har avtaler som regulerer samarbeidet med myndighetene. Men også mindre organisasjoner og beboere i lokalsamfunnet stiller opp i større aksjoner når det trengs. Lokal beredskap har også vært avgjørende når ulykker og uhell inntreffer knyttet til friluftslivsaktiviteter og idrettsarrangementer. Krigen og flyktningkrisen i Ukraina er igjen et tydelig eksempel på hvor avgjørende det er med rask frivillig innsats, fra lokalt til internasjonalt nivå. Et annet godt eksempel er da raskatastrofen skjedde i Gjerdrum kommune i 2020. Der stilte det opp på et svært kort varsel et bredt lag med organisasjoner som Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Sanitetskvinnene og Norske redningshunder. Alle med sin logistikk og spisskompetanse på redningsarbeid og krisehåndtering.

Mens *kortsiktig beredskap* er knyttet til akutte hendelser som enten skyldes menneskelig virksomhet eller naturens luner, kan *langsiktig beredskap* knyttes til den vedvarende naturkrisen vi står oppe i, med stadig større tap av biologisk mangfold. Fylkeskommunen kan ha en rolle i å stimulere til kunnskapsbygging og deling gjennom frivillige organisasjoner. Her er det viktig å spille på lag med kommunene og de organisasjonene som er representert i de kommunale beredskapsrådene.

Det pågår for tiden (2021) et forskningsarbeid om den frivillige beredskapen. Fylket vil følge opp politiske initiativ og funnene fra denne og andre undersøkelser.

Mål 1: Styrke arbeid for bærekraftig utvikling

Fylkeskommunen vil:

- ✓ Anerkjenne og ivareta frivillig sektors rolle i fylkeskommunens bærekraftarbeid
- ✓ Prioritere frivillige aktiviteter som fremmer bærekraftsmål
- ✓ Følge opp den frivillige beredskapen og aktuelle roller for fylkeskommunene

5 Styrke samarbeid, kunnskap og kompetanse

FNs bærekraftsmål 17 understreker betydningen av samarbeid. *Kunnskapsdeling, partnerskap, tverrsektoriell tenking, erfaringsutveksling og innovasjon* løftes fram som tiltak som kan styrke samfunnets samlede bærekraft.

På nasjonalt nivå framstår det frivillige feltet som sektorisert. Dette øker behovet for samarbeidsformer som kan knytte det frivillige feltet sammen. Som samarbeidsforum for frivillig sektor arbeider Frivillighet Norge med saker der sektoren har felles interesser og felles standpunkt. Sektoriseringen skaper også behov for bedre samarbeid mellom fagområder i fylkeskommunen med frivilligheten som nedslagsfelt.

De tre forvaltningsnivåene – stat, fylke og kommune – legger til sammen de offentlige rammebetingelsene for frivillig sektor. I all hovedsak formidler det nasjonale nivået (departementer og direktorater) midler gjennom nasjonale tilskuddsordninger. Slike tilskudd forvaltes ofte av de frivillige organisasjonenes nasjonale paraplyledd. Enkelte tilskudd er også delegert til fylkeskommunene etter fastsatte nasjonale retningslinjer. Fylkeskommunen er plassert mellom det nasjonale nivået og kommunene. Det er et mål at fylkeskommunene får mer innflytelse i formidlingen av disse midlene, slik at de kan tilpasses bedre til behovene i hvert enkelt fylke, i nær dialog med kommuner og frivillig sektor.

Med sine oppgaver og sin plassering mellom det nasjonale og det lokale kan fylkeskommunen bidra til bedre samarbeid på en rekke områder. En del av dette samarbeidet må rettes mot kommunene. Flere kommuner har en vedtatt frivillighetspolitikk, men fortsatt er det mange kommuner som mangler dette. Fylkeskommunen har derfor en viktig oppgave med å stimulere kommunene i å etablere en egen frivillighetspolitikk. Dette kan gjøres i samarbeid med kommuner og Frivillighet Norge.

5.1 Paraplyorganisasjonenes rolle

Frivillighetens *regionale paraplyledd* har lenge vært en viktig samarbeidspartner for fylkeskommunen. Paraplyleddene samler enheter med likeartede aktiviteter (som idrett, klima/miljø, barn/unge, helse/velferd, fritid, kultur, sang/musikk med flere).

En regional paraplyorganisasjon har andre (paraply)organisasjoner i regionen som medlemmer. Vanligvis er kravene til medlemskap ikke spesielt strenge. En forening kan være medlem i flere paraplyledd, men får ikke økonomisk støtte fra flere paraplyer til samme aktivitet.

Nasjonale og regionale paraplyledd er ikke alltid likt organisert. *Nasjonale* paraplyer er ordnet tematisk, i samsvar med departementenes ansvarsområder. Mange steder er deltakelsen gjensidig utelukkende, en organisasjon kan ikke være med i to paraplyorganisasjoner⁵

Den regionale inndelingen følger på flere områder den nasjonale. Idretten er et godt eksempel. Bare idrettslag godkjent av idretten selv kan bli medlemmer av den regionale *idrettskretsen*. Den binder sammen idrettslag på regionalt nivå, mens Norges Idrettsforbund samler idrettslag og særforbund i en felles, nasjonal paraply. Viken idrettskrets har i sin regionale og tverrfaglige rolle valgt å fremheve at de skal ha nettopp samarbeid som metode.

Lokale foreninger og andre frivillige aktiviteter har gjerne to koordinerende kanaler. Først den *nasjonale*, som går fra lokalforeningen via eget fylkes- eller regionalt ledd til egen nasjonal organisasjon, og derfra til et nasjonalt paraplyledd. Derest den *regionale*, som går fra lokalforeningen via et foreningsparaplyledd til

⁵ For en fylldigere beskrivelse av hva en paraplyorganisasjon er, henvises til *Frivillighet i Akershus – perspektiver og utfordringer*, kap. 7.2 og 7.3. Utgitt av Akershus fylkeskommune 2017.

det regionale paraplyleddet. De fylkesregionale paraplyorganisasjonene er viktige samarbeidsaktører. Mange fungerer som service-, kompetanse- og kunnskapsorgan for lokale foreninger, og det vil være en viktig oppgave å styrke deres bidrag i arbeidet for å nå felles mål.

5.2 Andre samarbeidspartnere

Mange nasjonale organisasjoner som har sitt virke i fylket, mangler egne regionale enheter. Årsakene kan være flere. Noen ser seg mest tjent med å ha direkte kontakt mellom nasjonal- og lokalledd. For andre kan tilfanget av lokale foreninger være for lite til å forsvare egne regionale mellomledd. Noen lokalforeninger klarer seg stort sett selv; behovet for styring/koordinering er ikke stort nok til å forsvare egne regionale enheter. Det finnes også mange nasjonale organisasjoner som gjør en viktig innsats lokalt uten egne regionale mellomledd.

Fylkeskommunen vil samarbeide med alle frivillige enheter som har oppgaver på fylkeskommunalt nivå og oppgaver overfor lokal frivillighet, uavhengig av om de er med i en paraplyorganisasjon eller ikke. Frivilligsentralene og deres regionale nettverk er en viktig aktør vi ønsker mer dialog med samt Frivillighet Norge som en sparringspartner og nasjonal kompetanseaktør.

Fylkeskommunen vil også stimulere til samarbeid som skjer på ulike arenaer, for eksempel på bibliotekene. Bibliotekene er en arena der frivillige ofte bidrar med arrangementer, samarbeid eller har aktiviteter i egen regi. Samhandling mellom bibliotek og frivillighet kan gi en forankring i lokalmiljøet og et utvidet bibliotektilbud.

Mål 2: Styrke samarbeid, kunnskap og kompetanse

Fylkeskommunen vil:

- ✓ Styrke og ivareta frivilligheten i egen region
- ✓ Anerkjennelse frivillige organisasjoners fagkompetanse i ulike samarbeid
- ✓ Videreføre og utvikle partnerskapsavtaler med paraplyleddene
- ✓ Arbeide for en bedre samordning av nasjonale, fylkeskommunale og kommunale rammebetingelser som berører frivillig sektor
- ✓ Understøtte kommunenes arbeid med den lokale frivilligheten

6 Styrke medlemskap, deltakelse og demokrati

Måten frivillige organisasjoner innretter seg på, har betydning for deres arbeid for å bidra til å realisere målene. Elementer som *medbestemmelse*, *demokrati* og *ytringsfrihet* har betydning for politisk deltakelse og for tilhørighet til lokalsamfunnet og storsamfunnet. Frivillighetens bidrag til den sosiale bærekraften er i stor grad avhengig av at lag og foreninger klarer å skape positiv aktivitet og rekruttere nye medlemmer. For fylkeskommunen er det derfor en viktig oppgave å stimulere ulike former for organisasjonsdeltakelse.

6.1 Ulike former for frivillighet

Det frivillige feltet er dynamisk. Gamle foreninger dør ut, samtidig som nye former for dugnadsinnsats og frivillig organisering dukker opp. Men fortsatt utgjør det store og allsidige mangfoldet av frivillige lag, foreninger og organisasjoner den aller største andelen av frivillig sektor med nær 10 mill. medlemskap.⁶ Mange har lange og dype røtter i det norske samfunnet og har bidratt i oppbyggingen av velferdsstaten.

6.1.1 Selveiende og demokratisk fundamentert

I Norge er frivillige lag og foreninger selveiende enheter, tuftet på medlemsdemokrati. Medlemmene velger styre og tillitsvalgte, fastlegger lover og retningslinjer, og bestemmer foreningens innhold og aktiviteter.

Frivillige organisasjoner har *fortjenestefritt* eierskap. De henter sine inntekter fra kontingenter, medlemsaktiviteter og offentlige tilskudd. Foreningens overskudd, gjeld eller formue kan ikke deles ut til medlemmene, i motsetning til et aksjeselskap der eierne for eksempel kan ta utbytte fra selskapet.⁷

6.1.2 Blandet eierskap

Ved siden av de «klassiske organisasjonene» inkluderes sammenslutninger med *blandet eierskap* gradvis i det frivillige feltet. For eksempel er frivilligsentraler eid av både foreninger og kommuner. Her deltar en gjerne som «bruker» eller «frivillig», uten medlemskap og med begrensede muligheter for demokratisk innflytelse.

Eierformen *ideelt aksjeselskap* gjør det mulig for offentlige, ideelle og fortjenestebaserte aktører å virke sammen for å oppnå felles mål. I tillegg kan paraplyorganisasjoner, som for eksempel Trygg Trafikk ha organisasjonsmedlemmer både fra offentlig og privat sektor.

6.1.3 Frivillig arbeid

En tredje betydning av «frivillighet» knytter seg til *ubetalt, frivillig arbeid*, innsatser i regi av en forening, et sykehjem, et museum, kommunen, en frivilligsentral, en festival eller liknende

Frivillig arbeid har tradisjonelt blitt sett på som en plikt som har fulgt medlemskapet. I dag fristilles frivillig innsats i økende grad fra foreningsmedlemskapet, og tas i bruk av både kommuner og næringsliv. Frivillig, ubetalt arbeid overskrider dermed både frivillig sektor og de frivillige organisasjonene. Noen jobber frivillig i den kommunale frivilligsentralen eller i en besøksordning på aldershjemmet.

Fra å være et felt med en relativt stabil struktur, knyttet til foreningsmedlemskap, deltakelse, dugnad og demokrati, har betydningen av «frivillighet» gradvis blitt utvidet til å omfatte de nye blandingsformene.

6.2 Demokrati og engasjement

Frivillige aktiviteter og måtene de organiseres på har virkninger ut over deltakernes rekker. Fordi mer enn halvparten av den norske befolkningen er med i en eller flere organisasjoner, har frivilligheten virkninger for samfunnet som helhet. *Tillit, tilhørighet og engasjement* er blant de viktigste egenskapene. For storsamfunnet er det viktig at frivilligheten har en form og et innhold som styrker slike egenskaper også for kommende generasjoner. Dette løftes også frem som en sentral del av vår sosiale kapital.

⁶ [Organisasjonslandskap i endring 2009 - 2019: Utviklingstrekk og trender i frivillig organisering i Norge \(unit.no\)](https://www.brreg.no/laq-og-foreninger/hva-er-en-forening)

⁷ <https://www.brreg.no/laq-og-foreninger/hva-er-en-forening>

Bærebjelken i norsk frivillighet er den demokratiske eierformen. Deltakelse i foreninger krever at du melder deg inn. Som medlem kan du påvirke beslutninger og være med på å velge tillitsvalgte. Medlemsdemokratiet er bygget over samme lest som det politiske demokratiet i storsamfunnet.

I tillegg bidrar foreningene til demokratisk skoloring. Barn og unge, men også voksne, får trening i debatt- og møtekultur og lærer hva det innebærer å påta seg tillitsverv. Mange får også styrket interessen for politiske spørsmål, lokalt og i storsamfunnet. Lokale supporterklubber kan stille kritiske spørsmål til idrettens internasjonale beslutninger. Dermed kan de bidra til å øke bevisstheten om at også som publikum kan en være med på å påvirke idrettens beslutninger.

For fylkeskommunen er det viktig at frivillig sektor holder fast ved sine demokratiske idealer og deltakelsesformer. I tillegg har mange frivillige aktiviteter som formål å formidle kunnskap og styrke deltakernes formelle kompetanse. Frivillig sektor bidrar derfor til å underbygge gjennomføring av ulike utdanningsløp.

Over tid har antallet fritidsorganisasjoner økt, mens tallet på politiske og verdibaserte sammenslutninger har gått tilbake. I en rapport utgitt av KS⁸ fremkom det at nesten halvparten av lokale folkevalgte har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller trusler i kraft av sin rolle. Fylkeskommunen har en utfordrende oppgave i å motivere og rekruttere folkevalgte til den lokale og regionale politikken.

Mange organisasjoner deltar også på den politiske arenaen og påvirker utformingen av offentlige vedtak i mer bærekraftig retning. De påvirker den offentlige opinionen og fungerer som et kritisk korrektiv. Organisasjonene har derfor en viktig rolle i den demokratiske debatten.

Også *brukermedvirkning* kan være viktig for de som mottar tjenester og deltar i aktiviteter i regi av frivilligheten. Til tider kan det oppstå uklarhet om hva slags medvirkningsformer som finns. En sentral målsetting for fylkeskommunen kan bli å tydeliggjøre hvilke muligheter for aktiv medvirkning som følger av ulike tilknytninger til frivilligheten.

Et annet sentralt punkt er å *styrke* medlemsdemokratiet gjennom å bevisstgjøre deltakere om hvilke rettigheter og plikter som følger rollen som organisasjonsmedlem. Dette illustreres i tabellene beskrevet nedenfor.

6.3 Deltakelse og frivillig innsats

Hvor viktige er de frivillige organisasjonene i Viken? Hvor mange er medlemmer, og hvor mange deltar aktivt? Statistisk Sentralbyrås *Levekårsundersøkelse* fra 2020 gir et riss av omfang og utfordringer for det frivillige feltet.

Idretten er frivillighetsfeltets største aktør og omfatter en fjerdedel av befolkningen. Også velforeningene og lignende nærmiljøorganisasjoner kommer høyt opp på listen (Vedlegg 2 tabell 1).

En varierende andel av medlemmene deltar aktivt i foreningens aktiviteter. (Vedlegg 2 tabell 2).

Tabell 3 viser at en overraskende lav andel av de spurte bidrar som frivillige i organisasjonene. Det betyr at mange gjør en frivillig innsats på andre områder, som f.eks. festivaler, idrettsstevner og liknende. Tabellen viser ikke hvor stor andel av *medlemmene* som jobber frivillig for egen organisasjon. At enda flere av medlemmene bidrar mer aktivt som frivillige også i organisasjonsarbeidet bidrar til å holde kostnader nede samt styrke medbestemmelse og demokrati i organisasjonene. (Vedlegg 2 tabell 3).

⁸ [Hatefulle-ytringer-og-trusler-mot-lokale-folkevalgte.pdf \(ks.no\)](#)

6.4 Faglighet og frivillighet

For mange lag og foreninger står rekruttering og medlemsverving fram som en av de aller største utfordringene.

Mange organisasjoner trenger kompetente lønnsarbeidere for å ivareta kompetansekrevene og nødvendige oppgaver. Idrettshaller, flerbrukshaller, fotballbaner, kulturhus, grendehus og andre typer anlegg skal forskriftsmessig driftes og holdes vedlike. I tillegg kommer revisjon, administrasjon, HR-arbeid, trenervirksomhet og instruksjon som krever høy faglig kompetanse. Mindre enheter er ofte avhengig av å trekke veksler på fagkompetanse blant de frivillige. En jurist, en snekker, en revisor eller en elektriker blant medlemmene kan på ubetalt basis gjøre en jobb foreningen ellers hadde måttet betale for.

Økte lønnskostnader for organisasjonene vil vanligvis føre til økte kostnader for medlemmer og deltakere, og dermed heve terskelen for deltakelse. Det er derfor en viktig oppgave å arbeide for at medlemskontingenter og aktivitetskostnader holdes lave gjennom fortsatt å ivareta høy frivillig innsats. Dette krever kompetansehevede tiltak som fylkeskommunen kan støtte gjennom samarbeid med regionale organisasjoner, voksenopplæring og studieforbund.

6.5 Covid og frivilligheten

Under arbeidet med temastrategiene ble utvalgte aktører i Viken tilsendt et digitalt spørreskjema, der de ble oppfordret til å gjøre rede for egne påvirkningene av Covid i egen organisasjon. Til sammen 49 aktører svarte på undersøkelsen. Av disse uttalte rundt en fjerdedel seg på vegne av frivilligfeltet. Av de 12 frivillig-aktørene som svarte representerte fire kommuner og åtte frivillige organisasjoner.

Selv om tallet på respondenter var relativt lavt, uttalte et flertall av dem seg på vegne av et større underliggende antall organisasjoner (som teater, friluftsliv, funksjonshemmede med flere). Representativiteten i svarene er derfor større enn det beskjedne antall svar skulle tilsi.

Svarene viste at for mange medlemsbaserte lag og foreninger har Covid-perioden ført med seg nedstenging av aktiviteter, medlemsflukt og frafall av tillitsvalgte. I en Questback-undersøkelse ga flere respondenter ga uttrykk for at det kan bli tungt å få løftet aktivitetsnivået til gamle høyder. Andre gir uttrykk for at Covid-pandemien, med nedstenging av fysiske møteplasser, har påskyndet organisasjonenes utvikling av digitale møteplasser:

«Pandemien har gjort fysiske møter og kurs umulig. Noen lokallag har brukt møter/vandring utendørs. Den største forandringen er formidling digitalt. Dette er noe en del lag har sett nytten av. Teamsmøter er gjennomført med varierende hell.» (*Romerike historielag*).

For andre har digitale møteplasser bidratt til å heve deltakelsesterskelen, fordi ikke alle medlemmer behersker denne formen:

«Covid-19 har skapt en høyere terskel for å kunne delta grunnet det voldsomme og raske utviklingen av teknologi og e-baserte løsninger som Teams og Zoom for mennesker som ikke har kompetansen. I gruppen mennesker vi representerer er det en stor andel som ikke har nettopp denne kompetansen og har blitt enda mer isolert på tross av den økte kommunikasjonen.» (*Viken FFO*).

Samlet viser undersøkelsen et betydelig behov hos mange for et ekstra løft, for å få aktiviteter og medlemstall tilbake på samme nivå som før pandemien.

Forskere anslår at norske frivillige organisasjoner samlet sett regnet med et inntektstap på i underkant av sju milliarder kroner i 2020. Fire av ti lokale organisasjoner svarte at de måtte bruke egenkapital eller oppsparte midler for å dekke utgifter i forbindelse med pandemien.

Rundt 80 prosent av organisasjonene oppga at de hadde avlyst inntektsgivende aktiviteter som loppemarked, basar og lotteri. Mer enn 70 prosent hadde avlyst øvinger eller treninger. (Kilde: Institutt for Samfunnsforskning, Rapport 2021:2)

Frivillighet Norge oppgir at det har vært tid med stor usikkerhet og betydelig nedgang. Dette har ført til slitne ildsjeler og stor usikkerhet. Mange har funnet på nye ting under koronatiden, og en sentral utfordring blir hvordan skal vi klare å gå fra isolasjon til sosiale fellesskap. Frivillighet Norge presiserer behov for et felles rekrutteringsverktøy med søkelys på de som er mest vanskelige å nå. Inkludering og mangfold må prioriteres.

Mål 3: Styrke medlemskap, deltakelse og demokrati

Fylkeskommunen vil:

- ✓ Stimulere tiltak som kan fremme medlemsdemokratiet i organisasjonene
- ✓ Styrke kompetansehevende tiltak gjennom regionale organisasjoner
- ✓ Støtte frivillige organisasjoner, aktiviteter og arenaer som fremmer demokrati og ytring
- ✓ Bidra til å sikre at frivillige aktiviteter er tilgjengelige for alle
- ✓ Arbeide for å styrke medlemskap, deltakelse og frivillige aktiviteter som har blitt svekket under Corona-epidemien

7 Styrke arbeid for mangfold, inkludering og tilhørighet

En sentral målsetting for fylkeskommunen er å bidra til sosial, kulturell og økonomisk integrering av grupper som faller utenfor deltakelse på viktige samfunnsarenaer. Frivillig sektor utgjør en viktig arena for inkludering og tilhørighet, for både barn, unge og den voksne delen av befolkningen. Men også for eldre er sosial deltakelse viktig og utgjør ikke minst et enda større potensial for frivillig innsats på mange ulike arenaer.

I 2021 utgjorde innvandrere 16,8 prosent av befolkningen i Viken. Fylkeskommunene har etter integreringsloven (2021) ansvar for det regionale integreringsarbeidet og arbeidet mot negativ sosial kontroll. Viken fylkesting har fattet et vedtak om Viken som rasismefri sone. Innvandreres deltakelse i frivillig arbeid anses å være viktig for integrering og inkludering i samfunnet.

I arbeidet mot negativ sosial kontroll er de frivillige arenaene viktige for å bidra til utvikling av demokratisk forståelse og ytringsfrihet. Det gjelder både barn, unge og voksne. For mange med minoritetsbakgrunn kan møtet med norsk organisasjonskultur være vanskelig. Mange vil være ukjent med den norske dugnadskulturen. Samtidig kan kunnskap om organisasjonsdemokratiet bidra til en bedre forståelse av hvordan det norske samfunnet fungerer.

Det er viktig å understreke at mangfold ikke bare dreier seg om flerkulturalitet, slik termen har blitt knyttet til innvandring, religion og etnisitet. Mangfold dreier seg også om å skape økt toleranse og forståelse for andre utsatte grupper, ikke minst for seksuelle minoriteter av ulike slag, som må kjempe mot fordommer i storsamfunnet. En annen viktig gruppe er mennesker med ulike typer nedsatt funksjonsevne. Både

praktiske og sosiale barrierer kan hindre deltakelse i idrett og andre frivillige aktiviteter. Et viktig prinsipp bør være at ved å legge til rette for de mest utsatte gruppene da legger man også til rette for alle.

Det har til tider vært vanskelig å utjevne sosial ulikhet gjennom frivillige organisasjoner. Rekruttering til frivillige aktiviteter skjer gjerne gjennom sosiale nettverk, og for dem som mangler venner og bekjente i lag og foreninger kan terskelen for å bli med være høy. Innen idrett og kultur er det utviklet mange lavterskeltilbud som gjør det mulig å delta uten for store sosiale eller økonomiske kostnader.

Lag og foreninger har en viktig oppgave i å rekruttere medlemmer og motivere dem til å engasjere seg i foreningens indre liv. For fylkeskommunen blir det viktig å sørge for at flest mulig lag og foreninger tilføres kunnskap og kompetanse i rekruttering fra ulike utsatte grupper. Her gjør mange en viktig og grundig jobb som andre kan lære av. Det er et stort engasjement for integrering og mangfold, og samarbeidet med fylkeskommunen er både ønsket og av betydning for å bygge flere inkluderende fellesskap, også definert som sosial integrasjon.

Fylkeskommunen vil arbeide aktivt for å skape nye møteplasser og økt frivillig deltakelse for minoriteter, utsatte grupper og individer med flerkulturell bakgrunn. Dette arbeidet vil primært foregå ved hjelp av, og gjennom de frivillige organisasjonene, samt ved målrettede søknadsordninger. Fylkeskommunen vil sette søkelys på hvordan aktiviteter organiseres og deres evne til å skape sosial tilhørighet, og har derfor opprettet en tilskuddsordning for Inkluderende møteplasser som i sitt første år fikk svært mange søknader.

Mål 4: Styrke arbeid for mangfold, inkludering og tilhørighet

Fylkeskommunen vil:

- ✓ Styrke samarbeidet med innvandrersorganisasjonene
- ✓ Arbeide for at lag og foreninger øker andelen flerkulturelle i styrer og tillitsverv
- ✓ Støtte møteplasser som fremmer sosial integrasjon
- ✓ Stimulere tiltak som bidrar til integrering og inkludering av utsatte grupper

8 Fylkeskommunens virkemidler

Fylkeskommunens samarbeid med frivillige sektor foregår på flere måter, innenfor alle de fire hovedkategoriene av virkemidler som benyttes i de regionale planstrategiene⁹. Det er viktig å understreke at frivillige lag og foreninger ikke er en del av fylkeskommunal forvaltning, noe som begrenser bruken av juridiske virkemidler og andre lovpålegg. Samarbeidet med frivilligheten foregår i hovedsak gjennom kommunikative virkemidler som seminarer, møter, foredrag, skriftlig informasjon gjennom årsmeldinger, politiske vedtak, forskrifter og liknende. Slik kommunikasjon legger grunnlaget for ulike typer fylkeskommunale tilskuddsordninger. For fylkeskommunen er *samordnet virkemiddelbruk* en sentral strategisk føring. Det innebærer at virkemidler på ulike delfelt (som frivillighet, miljø, kultur med flere) bør sees i sammenheng og avstemmes i forhold til hverandre.

⁹ Jf. regional planstrategi - disse er 1. styring, regulatoriske og juridiske virkemidler, 2. økonomiske og finansielle virkemidler, 3. mobiliserende og informative virkemidler og 4. forskning, innovasjon og utvikling.

Siden de regionale paraplyleddene er fylkeskommunens viktigste samarbeidspartner på frivilligfeltet, er det en sentral ambisjon å styrke lokalt, frivillig arbeid gjennom, og ved hjelp av paraplyleddene. Det vil også være sentralt å styrke kommunenes oppfølging av det lokalt frivillige arbeidet. Dette kan realiseres gjennom partnerskapsavtaler, målrettede støtteordninger, driftsstøtte, konferanser, veiledere, aktuelle planer og strategier som støtter opp under arbeidet i frivillig sektor.

Fylkeskommunens økonomiske tilskudd er blant de viktigste virkemidler på frivilligfeltet. Noen tilskuddsordninger er eksklusivt forbeholdt frivillige organisasjoner. Andre kan søkes av både frivillige, kommunale og fortjenestebaserte aktører.

Frivilligheten gir ofte uttrykk for at det til ulike offentlige tilskuddsordninger er knyttet varierende krav om dokumentasjon og rapportering. Dette kan gjøre søknadsarbeidet tungt og arbeidskrevende. For fylket vil det være et mål å utarbeide mest mulig ensartede søknadskrav, på tvers av sektorer og arbeidsområder.

De fire målene som denne strategien er tuftet på, danner grunnlaget for hva fylkeskommunen ønsker å legge vekt på i samarbeidet med frivilligheten i fylkeskommunen

8.1 Partnerskapsavtaler

Partnerskapsavtalene utgjør det viktigste verktøyet i samhandlingen med paraplyorganisasjonene. Slike avtaler gir forutsigbarhet både for fylkeskommunen og organisasjonene.

Gjennom handlingsplanen er det foreslått at det skal utarbeides nye partnerskapsavtaler med ulike paraplyorganisasjoner. Disse vil vektlegge sju områder som tar for seg *informasjonsformidling, tilskuddsforvaltning, iverksetting, kompetanseutvikling/opplæring, medlemservice, interesseformidling og arrangør av konferanser og kurs*. Avtaler må tilpasses og gi forutsigbarhet for organisasjonene. Partnerskapsavtalene gir en god mulighet for å følge opp de langsiktige utviklingsmålene for fylkeskommunen og danne grunnlag for et godt samarbeid mellom frivilligheten. Det er viktig at framtidige partnerskapsavtaler samtidig ivaretar organisasjonenes virke og uavhengige rolle. Et alternativ til partnerskapsavtaler er driftsmidler som gis uten føringer eller særlige forventninger om samarbeid.

8.2 Aktivitetstilskudd

Fylkeskommunen har en rekke målrettede og tidsbegrensede aktivitetstilskudd som skiller dem fra grunn- og driftsstøtteordningene. Midlene rettes mot innovative tiltak og prosjekter gjennomført av frivillige lag, foreninger eller organisasjoner, eventuelt i samarbeid med offentlige eller andre instanser. Fylkeskommunen har en rekke slike tilskuddsordninger. Ett eksempel er ordningen med tilskudd til inkluderende frivillige møteplasser. Disse midlene gir fylkeskommunen anledning til å støtte innovative tiltak, uten for langsiktige forpliktelser. Samtidig må tilskuddene gi mottakerne tilstrekkelig rom for langsiktig planlegging og gjennomføring. Prosjektene bør ha en overføringsverdi og resultatene må kunne formidles til andre. Prosjekter som understøtter hovedmålene i Temastrategi for frivillighet, vil prioriteres.

8.3 Statlige midler

På noen områder formidler fylkeskommunen statlige midler til lokale formål. Dette er blant annet spillemidler til fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv, statlige midler til friluftaktiviteter og statlige midler til kulturarenaer. Disse midlene er det viktigste økonomiske virkemiddelet i fylkeskommunens forvaltning på frivillighetsområdet. I et langsiktig perspektiv er det viktig at fylkeskommunen, bruker sitt handlingsrom for å påvirke og tilpasse midlene etter regionale behov som samtidig ivaretar bærekraftsmålene. I påvirkningsarbeidet opp mot statlige myndigheter er samarbeid om felles mål og behov mellom fylkeskommunen og frivilligheten avgjørende.

8.4 Dialog, nettverk og kompetansebygging

Dialog om overordnede mål og praktiske tiltak er viktig for å skape et *felles ståsted* for forvaltning og frivillighet. Flere aktører peker på at fylkeskommunens viktigste virkemiddel er den kompetansen den har tilgang til, både i og utenfor egen organisasjon.

Foredrag, artikler, ulike kunnskapsgrunnlag, offentlige utredninger og andre dokumenter formidler overordnede signaler og prioriterte temaer. Disse kan også være relevante for frivillige organisasjoner. Gjennom *seminarer*, kurs og lignende ønsker fylkeskommunen å inspirere frivilligheten til å engasjere seg i fellesskapets utfordringer. Fylkeskommunen satser bredt på å styrke nettverksskapende arenaer som samler både frivillige aktører og kommuner om å dele kunnskap samt skape samarbeid om større felles oppgaver. Folkehelse, eldrebølge, bærekraft, demokrati og sosial integrasjon er eksempler på tverrsektorielle satsinger som kan engasjere frivilligheten. Som *høringsinstanser* bidrar organisasjonene med synspunkter og informasjon når nye regler/retningslinjer skal utformes. Her er fylkeskommunale *nettsider* en viktig informasjonsformidler.

8.5 Fylkeskommunale bygg og anlegg

Lag og foreninger gir ofte uttrykk for at utgifter til leie av kontorer, møtelokaler samt trenings- og øvingsanlegg utgjør en betydelig utgiftspost.

Mange steder bidrar kommuner og fylkeskommunen til reduserte kostnader for lag og foreninger ved å senke eller fjerne husleien på egne lokaler som organisasjonene kan gjøre bruk av. Leiekostnader utgjør ofte en betydelig andel av de totale kostnadene og slik subsidiering kan være et viktig bidrag. Å etablere gode medvirkningsarenaer med kommunene og frivilligheten i god tid før man realiserer nye prosjekter, er avgjørende for å legge godt til rette for lokal frivillighet. Fylkeskommunen er i ferd med å utarbeide egen veileder som heter «skolen som kulturarena». Denne skal legge til rette for smarte valg for både lokalt kulturliv og skole. Denne er ment for bruk både i og utenfor egen organisasjon.

Fylkeskommunen vil:

- ✓ Sikre prosjektmidler til utvikling og innovative aktiviteter
- ✓ Arbeide med å forenkle søknads- og rapporteringsprosedyrer
- ✓ Våre bygninger skal være tilgjengelige for kultur, idrett, frivillighet og nærmiljø på kvelder, i helger og ferier.» i tråd med vedtatt eiendomsstrategi for Viken fylkeskommune (eiendomsstrategien s 15).

9 Handlingsplan 2022 og 2023

Der det ikke står noe annet er rådsområde for kultur og mangfold ansvarlig for oppfølging av tiltakene

Mål:	Prioritering:	Tiltak 2022 og 2023
<p>Mål 1:</p> <p>Styrke arbeid for bærekraftig utvikling</p>	<p>Fylkeskommunen vil:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Anerkjenne og ivareta frivillig sektors rolle i fylkeskommunens bærekraftarbeid ✓ Prioritere frivillige aktiviteter som fremmer bærekraftsmål ✓ Følge opp den frivillige beredskapen og aktuelle roller for fylkeskommunen 	<p>1.1) Kartlegge viktige samarbeid- og medvirkningsarenaer for frivillig sektor i fylkeskommunen</p> <p>1.2) Kartlegge og bidra til å avklare rammer for frivilligheten etter 2023 i de nye fylkene.</p> <p>1.3) Utarbeide nye kriterier for spillemidler vurdert etter bærekraftsmål</p>
<p>Mål 2:</p> <p>Styrke samarbeid, kunnskap og kompetanse</p>	<p>Fylkeskommunen vil:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Styrke og ivareta frivilligheten i egen region ✓ Anerkjenne frivillige organisasjoners fagkompetanse i ulike samarbeid ✓ Videreføre og utvikle partnerskapsavtaler med paraplyleddene ✓ Arbeide for en bedre samordning av nasjonale, fylkeskommunale og kommunale rammebetingelser som berører frivillig sektor ✓ Understøtte kommunenes arbeid med den lokale frivilligheten ✓ Sikre prosjektmidler til utvikling og innovative aktiviteter 	<p>2.1) Alle partnerskapsavtaler og støtteordninger til frivillige organisasjoner prolongeres ut 2023.</p> <p>2.1) Inngå dialog om samarbeidsavtale med frivillighet Norge for 2022 og 2023</p> <p>2.2) Invitere kommuner og frivilligsentraler til årlig frivillighetskonferanse med søkelys på kommunale planer og strategier for frivillighet</p> <p>2.3) Bidra til årlig gjennomføring av frivillighetskonferanse i samarbeid med regionale paraplyorganisasjoner</p> <p>2.4) Bidra til å gjennomføre frivillighetens år i 2022</p> <p>2.5) Gjennomføre søknadskurs for frivillige organisasjoner til fylkeskommunale og statlige støtteordninger</p> <p>2.6) Prioritere frivillig i virksomhet fordeling av «Aktiv i Viken midler» og «Støtte til større</p>

		<p>arrangementer for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv i Viken».</p> <p>2.7) Fordele støtte til friluftslivsaktiviteter for frivillige organisasjoner i Viken.</p> <p>2.8) Stimulere til relevant samarbeid mellom folkebibliotek og frivillighet</p>
<p>Mål 3.</p> <p>Styrke medlemskap, deltakelse og demokrati</p>	<p>Fylkeskommunen vil:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Stimulere tiltak som kan fremme medlemsdemokratiet i organisasjonene ✓ Styrke kompetansehevende tiltak gjennom regionale organisasjoner ✓ Støtte frivillige organisasjoner, aktiviteter og arenaer som fremmer demokrati og ytring ✓ Bidra til å sikre at frivillige aktiviteter er tilgjengelige for alle ✓ Arbeide for å styrke medlemskap, deltakelse og frivillige aktiviteter som har blitt svekket under Corona-epidemien ✓ Våre bygninger skal være tilgjengelige for kultur, idrett, frivillighet og nærmiljø på kvelder, i helger og ferier.» i tråd med vedtatt eiendomsstrategi for Viken fylkeskommune (eiendomsstrategien s 15). 	<p>3.1) I dialog med frivillig sektor kartlegge behov og oversikt over egnede arealer for frivillig sektor i fylkeskommunale bygg og anlegg. <i>(Eiendom + kultur og mangfold)</i></p> <p>3.2) Utarbeide felles vilkår og retningslinjer for bruk av fylkeskommunale lokaler til frivillige sektor i Viken <i>(Eiendom + kultur og mangfold)</i></p> <p>3.3) Ta opp medlemsdemokrati som tema på frivillighetskonferansen 2022</p> <p>3.4) Følge opp forskning om langvarige konsekvenser for frivillig sektor som følge av Corona-epidemien</p>
<p>Mål 4.</p> <p>Styrke arbeid for mangfold, inkludering og tilhørighet</p>	<p>Fylkeskommunen vil:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Styrke samarbeidet med innvandrersorganisasjonene ✓ Arbeide for at lag og foreninger øker andelen flerkulturelle i styrer og tillitsvern ✓ Støtte møteplasser som fremmer sosial integrasjon 	<p>4.1) Fordele midler til inkluderende frivillige møteplasser 2022 og 2023</p> <p>4.2) Gjennomføre erfaringskonferanse for prosjekter som har mottatt midler fra inkluderende frivillige møteplasser</p> <p>4.3. Videreføre og fornye partnerskapsavtaler med innvandrersorganisasjoner</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stimulere tiltak som bidrar til integrering og inkludering av utsatte grupper ✓ Arbeide med å forenkle søknads- og rapporteringsprosedyrer 	<p>4.4) Videreføre driftsstøtte til organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne</p> <p>4.5) Videreføre organisasjonsstøtte til organisasjoner for seksuelt mangfold</p>
<p>Tiltak som må følges opp fra temastrategi for <u>mangfold og inkludering:</u></p>	<p>Strategi 3: Fremme mangfold og inkludering i veiledning og samarbeid)</p> <p>Strategi 6. Bidra til økt mangfold og deltakelse innen kunst, kultur, idrett, friluftsliv og frivillighet</p>	<p>1)Sette krav om mangfold, inkludering, integrering og universell utforming i anskaffelser og i kriterier for alle tilskuddsordninger i alle rådsområder.</p> <p>2)Sikre at arbeidet med kunst, kultur, kulturminner, bibliotek, idrett, friluftsliv og frivillighet skal være tilgjengelig, tilrettelagt og gjenspeile befolkningens sammensetning. Utforme aktiviteter slik at flere deltar. Dette inkluderer tilrettelegging av arenaer</p>

9 Vedlegg

Vedlegg 1: Litteraturliste

Arnesen, D; *Finansiering av frivillighet: Frivillig sektors økonomi og lokallagenes rammevilkår*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, 2020:6

Arnesen, D; Sivesind, K.H; *Organisasjonslandskap i endring 2009–2019: Fra ideologisk samfunnsendring til individuell utfoldelse?* Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2020:5

Arnesen, D; Sivesind, K; *Frivillighet og koronakrisen. Befolkningens frivillige innsats og frivillige organisasjoners rolle, aktiviteter og økonomi under koronakrisen i Norge*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, rapport 2021:02

Eimhjellen, I; Bentsen, H. L; Wollebæk, D; *Sivilsamfunnsdeltaking blant innvandrere i Norge*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2020:2

Folkehelseinstituttet: *Sosialt bærekraftige lokalsamfunn*. Artikkel, 4.3.2020

Frivillighet i Akershus – perspektiver og utfordringer. Oslo: Akershus fylkeskommune 2017.

Hofstad, H. og Bergsli, H; *Folkehelse og sosial bærekraft*. Oslo: NIBR, rapport 2017

- Hompland, A.(red); *Idrettens dilemmaer*. Oslo: Akilles 2007
- Hverdagsintegrering* - – strategi for å styrke sivilsamfunnets rolle på integreringsfeltet 2021-2024 (Kunnskapsdepartementet 2021)
- Jensen, L.H. (red); *Frivillighet i omsorgssektoren*. Tønsberg: Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse, 2015
- La Cour, A; *Frivilligheds logik og dens politik*. København: Nyt fra Samfunnsvidenskabene, 2014.
- Lorentzen, H. og. Dugstad L; *Den norske dugnaden. Historie, kultur og fellesskap*. Oslo: Høyskoleforlaget 2011.
- Lorentzen H; *Frivilligsentralen i nærmiljøet: Konkurrent eller katalysator?* Oslo: Institutt for samfunnsforskning, rapport 2012:4
- Lorentzen, H; *Utdanning og kompetanse i idretten*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, rapport 2013:05
- Ruud, M.E; Andersen, B; Brattbak, I; Breistrand, H; Nygaard, M.O; *Utfordringer og mulighetsrom. Oppstartsanalyse for områdeløft på Romsås og Grorud*. Oslo: NIBR rapport 2018:4
- Seippel, Ø; *Idrett og sosial integrasjon*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, rapport 2002:9
- Sivesind, K.H; *Pengestrømmer i frivillig sektor*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, rapport 2012:7
- Lorentzen, H; *Statlige tilskudd til frivillige organisasjoner*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, rapport 2010:4
- Segaard, S. B; *Frivillighet i offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner*. Delrapport 2. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2020:7
- Trætteberg, H.S; Eimhjellen, I; Ervik, R; Enjolras, B; Skiple, J. K; *Kommunal frivillighetspolitikk og lokale organisasjoner*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2020:3.
- Vi i Viken, Temahefte 1: Kunnskapsgrunnlag integrering i Viken*. https://viken.no/_f/p1/iead60317-2a4d-4d46-a647-ff243efcaafb/vi-i-viken-1_2021-kunnskapsgrunnlag-for-integrering.pdf
- Wollebæk, D; Selle, P; Lorentzen, H; *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget, 2000.
- Ødegård, G; Fladmoe, A; *Are immigrant youth involved in voluntary organizations more likely than their non-immigrant peers to be engaged in politics? Survey evidence from Norway*. *Acta Sociologica* 2020; Vol. 63.(3) s. 267-283
- Ødegård, G; *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, rapport 2010.

Vedlegg 2: Tabeller

Tabell 1: Organisasjonsmedlemskap siste 12 mnd. blant personer bosatt i Viken og i øvrig befolkning. 2020. I prosent.

Sysselsatt og medlem i:	Viken	Øvrig befolkning
Fagforening eller arbeidstakerorganisasjon	40,1	46,0
Bransje-, nærings- eller yrkesorganisasjon	16,8	17,2
Medlem i:		
Idrettslag, idrettsforening eller idrettsklubb	27,5	25,3
Velforening, grendelag eller annen nærmiljøorganisasjon	24,3	19,9
Friluftslivsorganisasjon	16,0	15,0
Friv. org. for menneskerettigheter/humanitære spm.	14,5	14,1
Organisasjon for musikk, teater og kunst	11,0	9,9
Pasient- eller pårørendeforening	9,3	9,0
Politisk parti	6,4	7,8
Friv. org. som arbeider med miljø- eller dyrevern	5,3	4,9
Religiøs forening	5,0	5,4
Ikke-religiøs livssynsforening	4,0	3,0

Annen organisasjon	11,0	9,8
<i>Antall svar</i>	<i>1384</i>	<i>4644</i>

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

Tabell 2: Andel aktive/svært aktive medlemmer etter type organisasjon blant personer bosatt i Viken og øvrig befolkning. 2020. Prosent.

	Viken	Øvrig befolkning
Religiøse foreninger	72,0	60,2
Organisasjon for musikk, teater og kunst	71,7	78,8
Idrettslag, idrettsforening eller idrettsklubb	67,7	66,5
Friluftsgeselskap	43,0	39,3
Friv. org. for menneskerettigheter/humanitære spm.	38,5	32,8
Velforening, grendelag eller annen nærmiljøorganisasjon	38,3	44,9
Pasient- eller pårørendeforening	33,4	32,0
Friv. org. som arbeider med miljø- eller dyrevern	31,6	26,2
Fagforening eller arbeidstakerorganisasjon	18,9	18,0
Ikke-religiøs livssynsforening	14,2	8,5

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

Tabell 3: Andel som har utført frivillig innsats for ulike organisasjoner siste 12 mnd. blant personer bosatt i Viken og øvrig befolkning. 2020. Prosent.

Frivillig innsats for:

	Viken	Øvrig befolkning
Idrettslag, idrettsforening eller idrettsklubb	15,8	14,5
Velforening, grendelag eller annen nærmiljøorganisasjon	5,3	5,6
Org. for menneskerettigheter eller humanitære spørsmål	4,5	4,0
Organisasjon for musikk, teater og kunst	3,5	4,3
Religiøs forening	3,1	3,0
Friluftslivsorganisasjon	2,3	2,1
Pasient- eller pårørendeforening	1,7	1,9
Politisk parti/ungdomsparti	1,0	0,9
Organisasjon som arbeider med miljø- eller dyrevern	0,6	0,6
Ikke-religiøs livssynsforening	0,1	
Annen organisasjon	7,8	7,6
<i>Antall svar</i>	<i>1384</i>	<i>4644</i>

ICNPO-aktivitetsklassifisering			
Internasjonal standard		Norsk standard	
ICNPO-nr.		ICNPO-nr.	
1.	Kultur og fritid	1.	Kultur og fritid
1 100	Kunst og kultur	1 100	Kunst og kultur
1 200	Idrett	1 200	Idrett
1 300	Annen rekreasjon og sosiale foreninger	1 300	Annen rekreasjon og sosiale foreninger
2.	Utdanning og forskning	2.	Utdanning og forskning
2 100	Grunn- og videregående utdanning	2 100	Grunn- og videregående utdanning
2 200	Høyere utdanning	2 200	Høyere utdanning
2 300	Annen utdanning	2 300	Annen utdanning
2 400	Forskning og utvikling	2 400	Forskning og utvikling
3.	Helse	3.	Helse
3 100	Sykehus og rehabilitering	3 900	Sykehus, rehabilitering, psykisk helsevern og andre helsetjenester
3 300	Psykisk helsevern og kriseintervenering		
3 400	Andre helsetjenester		
3 200	Sykehjem	3 200	Sykehjem
4.	Sosiale tjenester	4.	Sosiale tjenester
4 100	Sosiale tjenester	4 000	Sosiale tjenester inkludert nødhjelp og støtte - herav barnehager
4 200	Nødhjelp og støttarbeid		

Sentralbord: 32 30 00 00

post@viken.no

4 300	Økonomisk og materiell støtte		- herav barnevern - herav rusomsorg
5.	Miljøvern	5.	Miljøvern
5 100	Natur- og miljøvern	5 000	Natur-, miljø- og dyrevern
5 200	Dyrevern		
6.	Lokalmiljø og bolig	6.	Lokalmiljø og bolig
6 100	Samfunns- og lokalmiljøutvikling	6 100	Samfunns- og lokalmiljøutvikling
6 200	Bolig	6 200	Bolig
6 300	Arbeidsopplæring		<i>Foreløpig ingen registrerte enheter</i>
7.	Politiske- og interesseorganisasjoner	7.	Politiske- og interesseorganisasjoner
7 100	Interesseorganisasjoner	7 900	Interesseorganisasjoner og juridisk tjenesteyting
7 200	Juridisk tjenesteyting		
7 300	Politiske organisasjoner	7 300	Politiske organisasjoner
8.	Pengeutdelende stiftelser og frivillighetssentraler	8.	Frivillighetssentraler
8 100	Pengeutdelende stiftelser og fond		<i>Under utvikling</i>
8 200	Frivillighetssentraler	8 200	Frivillighetssentraler
9.	Internasjonale organisasjoner	9.	Internasjonale organisasjoner
9 100	Internasjonale organisasjoner	9 100	Internasjonale organisasjoner
10.	Religion	10.	Religion
10 100	Tros- og livssynsorganisasjoner	10 100	Tros- og livssynsorganisasjoner

Skjema nr. 32 30 00 00

post@viken.no

viken.no

11.	Yrkes-, bransje- og fagforeninger	11.	Yrkes-, bransje- og fagforeninger
11 100	Næringslivs- og arbeidsgiverorganisasjoner	11 100	Næringslivs- og arbeidsgiverorganisasjoner
11 200	Yrkessammenslutninger	11 200	Yrkessammenslutninger
11 300	Arbeidstakerorganisasjoner	11 300	Arbeidstakerorganisasjoner
12.	Andre	12.	Andre
12 100	Ikke klassifisert andre steder		<i>Ikke med</i>

Viken viser vei.

Postadresse: Viken fylkeskommune,
 Postboks 220, 1702 Sarpsborg
 Sentralbord: 32 30 00 00
 post@viken.no

viken.no

